

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 31րդ տարեշրջանի (1915 թվական-1916 թվական) բաժնորգագրեն է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԵԻՆԻՍ՝ Ամստերդամի համար է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Նամակ կամ դրամ չի պահանջվում.
M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ.Ս. ՏԱՐԻ
ԹԻՒՆ 15

1915 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10 ԴԷ.
(Ն.Տ. 1915 Նոյեմբեր 28)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր է վերագրանել չհրատարակուած ներագրիւնները: Դանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Դանուցման 1 միջակ դիւրը 1 սանդղի կարծէ. 1 զխազիրը 2 սանդղիով:
Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17

ԲԱՑՈՒԱԾ Ե
ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
"ԱՐՄԵՆԻԱ"
Լ.Ս. ՏԱՐԻ ԵՐԶԱՆԻՆ
(1915 ՕԴՈՒՑՈՒՄ — 1916 ՅԱՆՎԱՐ)

Ամբողջ 31րդ տարեշրջանի (1915 թվական-1916 թվական) բաժնորգագրեն է 20 ֆրանկ (4 տոյար ամե. րիկեան կամ 7 րուբլ և 50 կպկ. ուս. ասիան) ամէն տեղի համար, ի բաց ա. աւայ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի. ուր կը զրկուի կէս բաժնորգագրենով, այ. սինքն ամբողջ չըջանին համար 10 ֆրանկ բաժնորգագրենով: Կարելի է բաժնորգագրուիլ նաև քանի՜ ամի համար որ աւղուի, ամսական 2 ֆրանկ (40 սէնդ = 75 կպկ.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանկ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար:

Յայտնի է որդէն թէ անոնք որ ձեռնարկի Օժանդակ արձանագրուած են մեր հրատարակած Օժանդակութեան հանձնագրին համեմատ, իրաւունք կունենան Արմենիա ստանալու, քանի՜ անձի համար որ ուզեն իրենց ատացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնորգագրենով, այ. սինքն ամբողջ չըջանին համար 10 ֆրանկով կամ ամսական 1 ֆրանկով: Կարելի է նաև Օժանդակի նշանակած բաժնորգի հասցէին ուղղակի զրկել Թիւրքիայի, 12 1/2 ֆր. (2 1/2 տոյար) բաժնորգագրենով:

Ե. ՓԱՐՏՈՒԳԱՆԱՆ ԶԲԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր. անգմ.
Ս. Հայ ղեկավարների մը Բ. տպագր.	40
Բ. — Է. (Սպասած)	
Ը. Թիւրքիայի Հայերն եւ իրենց զրազիւնը (Գրեց Մ. Աւետիսեան)	50
Թ. «Արմենիա»-ի յուշարար (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վրէժ	20
ԺԱ. Թոմաս Բոցարիս	20
ԺԲ. Նույնիւր Մ. Փարսազա- լեանի գրած ուսանաւոր- ներէն	15
Ժ. Մի պոէզիայ հայերենաւ (Պոէզիայի Յեղարի- խանի ծագման պատ- մանքի մը)	1,40
ԺԳ. Մի գաղտնիք	20
Մարտիկն զուրս զրկելու փոստի ծախ- քը կը վերադառնա հրատարակողին:	

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի նպատակ Հայ ազատամեղի մեծ ժողով Լոնտոնի քաղաքապետական պա- րտին մէջ. — Ռադէշի ընդհանուր կո- տորածը. — Հայերի կոտորածներին առեւթ. — Վանի նոր նահանգապետը. — «Ազգային» շաբաթու պաշտարանութեան Մարտիկի Յանձնաժողովէն. — Տեղական. — Թիւրքական լուրեր. — Պատերազ- մական զանազան լուրեր. — Նոր տաց- ւած հրատարակութիւններ. — Ծանու- ցումներ:

ՄԱՐՏԻԿԱՆ ԿԱՐ ԶԲԱՏԱՐԱՆ ԲՆԱԿՈՎ
ԲԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՆ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻՆ

Արմենիայի բաժնորգագրուիլը դիւրա- ցնելու համար, ներքեց նոյնիւրն ամ մէ- սկան, Արմենիան իրենց կը զրկենք 6 ամսի համար 5 ֆրանկ կամ 3 ամսի հա- մար 2 1/2 ֆր. բաժնորգագրենով որպէս զ ի կարենան իրենց հոյսով պիտի կեանքի վրայ տեղեկութիւններ եւ լուրեր ունենալ, իրենց ալ ոգեւորուիլ Հայաստանի յոյժե- րով եւ յոյսերով եւ իրենց դատողութիւնը զարգացնել Հայ ազգի իսկական վիճա- կին եւ անոր պէտքերին նկատմամբ:

Յիւսմանով ուսանողներ եւ գործա- լորներ, փութալէք օգտուիլ մեզ ընծա- ւած այս դիւրութեանէն:

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ԱՊՈՍՏՈՆԵՐՈՅ
ՄԵԾ ԺՈՂՈՎ ԼՈՆՏՈՆԻ
ՔԱՂԱՔԱՔԱՆԱՆ ՊԱՍՏԻՆ ՄԷՋ

(Շաբ. 14րդ Թուէն)

Գերակաճ Պրայս գլխաւոր որո- չումը ժողովին ներկայացնելով ըստ թէ վերջի ժամանակներս երկու միջ- ազգային ոճիւրներ գործաւեցան, մին՝ խաղաղ Պէլճիքայի վրայ արշաւումը և միւսը՝ այն վարդերը որ ի գործ գրուեցան փոքր Սիւրի ամեն կող- մը, սկսեալ արեւելքի կողմէն Պարս. կոտորածի տահմաններէն մինչեւ արե- մուսքի կողմը Մարմարայի ծովը. այս վերջիւնները ոչ միայն Պէլճիքա- յի մէջ պատահածներէն շատ աւելի գէշ եղած են, այլ աւելի գէշ քան Թոմարիւնի օրէն ի վեր պատմու- լիւն մէջ յիշուած տրիշ ունի կո- տորած: Պաշտով Հայաստանի, այդ երկրի ժողովուրդը պատմութիւն մը ունի որ ասկէ մինչեւ երեք հազար տարի առաջ կը հասնի Հայերը առ- կէ տաննելից դար առաջ քրիստո-

նէութիւն ընդգրկեցին և այդ օրէն ի վեր հաստատ մնացին իրենց հա- ւատքին վրայ, շնայելով այն հաշա- ժանքներուն որ նախ կրակապաշտ թագաւորները, յետոյ Սարակինու- ծիք և աւելի վերջը Թիւրքերը ի- րենց դէմ ի գործ դրին:

Արեւմտեան Ասիոյ ժողովուրդնե- րուն մէջ անբացատրելի կերպով ա- մենահանճարեղ, ամենալուսաւորեալ, ամենալուսաւորեալ և ամենաաշխա- տասէր ժողովուրդն են: Եւ ասոնք են այն ժողովուրդը, զոր ինք զինք Թուրքիոյ կառավարութիւն յոր- ջորդող անգղամեքու խմբակը սկը- ւած է դիմամբ և կամաւ ոչնչացը- լու (Դրափեր): Թուրքերու համար բնաւ չափաւոր չէ այսպիսի ոճիւրներ կատարելը, բայց այսպիսի պարա- զայի մը մէջ իրենց շահին համար շատ փոյթ չեն ընել, ոչ ալ արդա- րութեան և մարդկութեան պատ- զամներուն:

Ապտիւ Համիտ եւ իր յաջորդները

Հայաստանի ժողովուրդեան բնա- ջնջման ծրագիրը շատ առաջ Սուլ- թան Ապտիւ Համիտ կողմէն էր երբ ըստ թէ Հայկական ինքրէն ճողոպրելու ճամբան հայ ժողովուր- դէն ճողոպրելն է: Հայ ցեղէն հա- րիւր հազարէն աւելի սպաննեց, առ- կայն իւր այս յախորդները աւելի յա- ռաջ գացին ու Հայ ցեղը բնաջինջը- ընելու իրենց փորձին մէջ ոչ այրի, ոչ կնոջ և ոչ երախայի գթալով խը- նայեցին: Գերմանացիները ջանացին սա առասպելը տարածել թէ Հայերը ապստամբութիւններ և դաւադրու- թիւններ ընելով նոյն իսկ իրենք պատճառ եղած են այս կոտորածնե- րուն, բայց Գերմանիոյ կառավարու- թիւնը այսպիսի բաներ ըսելու հա- մար ամենափոքր հիմ. մը չունի: Հա- յերը երբէք չեն ապստամբած ու երբէք թշնամակոն քայլ մը չեն ա- ռած երբ իրենց վրայ յարձակում չի եղած: Այս վերջի տաններու- չի ամենաբնաւ միջոցին յատուկ գիտու- մով տարածուած բաղձաթիւն ստու- թիւններէ մին ալ այս է որ մեզի ըզ- դալ կատայ թէ գերմանական կու- ռավարութիւնը ինչ աստիճան որ ճարտար կրնայ ըլլալ պատերազմի

ընթացքին մէջ, անկէ ոչ նուազ ճարտար է նաև ստախոսութեան մէջ (Դրափեր): Անցեալ մայիս ամսուան մէջ Կ. պոլսէն նահանգներու կառա- վարիչներուն հրամաններ խրկուե- ցան որպէս զի ամբողջ հայ բնակիչ- ները քաղաքներէն և գիւղերէն արտաքսուին: Իսլամ բնակիչներու կողմէ կրօնային մոլեաւորութեան յարձակում մը տեղի չէ ունեցած: Այս հանգարտօրէն ծրագրուած և հանգարտօրէն գործադրուած կար- դապրութիւն մ'է թիւրք կառավա- րութեան կողմէն: Այրերը սպան- նուած են և կիները ու մանուկները իրենց քոյր ունեցածէն կողոպ- տուած, մինչև անգամ մերթ իրենց հանգերէններէն ալ մերկացուած, մի տեսակ կարասանի ձեռի մէջ դրուած և անապատ վայրեր արտաքսուած են կիզիլ արևու տակ, իրենց պահա- պաններու խաղաղանքովը յառաջ մղուելով: Անոնցմէ ոմանք ճամբուն վրայ ինկած են և շատերն ալ խելա- գարուելով իրենց մանկոն յուսա- հատութեամբ նետած: Հաւանօրէն շատ աւելի անձինք կան կորսուած այս կերպ տարագրութեամբ քան քաղաքներու և գիւղերու մէջ ի գործ գրուած վարդերովիւններ խոշտանգ- ւած են: ոմանք մէկգմէկու հետ կապ- ւելով գետի մը մէջ նետուած են և շատ մը կիներ ու երախաներ ալ իրր գերիներ իսլամներու ծախուած են:

Խօսքը ներկայ դոնուոյ լէյտինե- րու (սիլիմանց) ուղղելով Լօրտ Պրայս յարեց թէ այդպէս տասնիկ խոշ- տանգուած ու նաև չուկան ծախ- տած կիներուն մէջ շատեր կային որ իրենցմէ ունի մէկին չափ լաւ դաս- տիարակուած և իրենց չափ քաղա- քակրթեալ էին: Ինչ տաժանելի կեանք վերապահուած էր այդ դըմ- բաղդը զոհերուն:

Գերմանիոյ պատասխանատուութիւնը

Ինք չէր կրնար հաստատել թէ որ աստիճան Գերմանիոյ կառավարու- թիւնը պատասխանատու է. բայց ստուգապէս և համարձակ կարելի է ըսել թէ այդ կառավարութիւնը կըր- նար վարդերը կեցունել և թէ կամք ընելու (Դրափեր):

Ուստի հարկ է որ իրողութիւնները հրատարակուելով ըստ կարելոյն շատ տարածութիւն որպէս զի քաղաքակրթեայ աշխարհի ընդհանուր կարծիքը երևան գայ ու եթէ կարելի է այդ ընդհանուր կարծիքի միջոցով Գերմանիոյ կառավարութեան վրայ այնպիսի զօրաւոր ազդեցութիւն բանեցուի որ հարկադրէ այդ կառավարութիւնը միջամտելու և թուրքերուն ըսելու. Պէտք է որ այս կոտորածները զաղբիւն:

Գերակուսար տառապանքս սա արտ. շուտի ընդունուիլը:

Լոնտոնի քաղաքացիներու այս ժողովը կը փափաքի հանդիսաւոր կերպով յիշատակել թուրքիոյ հայ ժողովրդեան համար իւր համակրութիւնը եւ թուրք կառավարութեան կողմէ անոնց եւ ուրիշ զոհերու վրայ գործադրուած անգրգիռ հալածանաց եւ անարգանաց նկատմամբ իւր դարշանքը. — հալածանք՝ որոնց նմանը նոր ժամանակաց պատմութեան մէջ գոյութիւն չէ ունեցած, որով հարկէր հազարաւոր անմեղ անձինք՝ կիներ, երախաներ եւ օր մարդիկ, միասին սպանուեցան եւ շատ անգամ չորչորեցան մինչդեռ ուրիշ կիներ ալ թիւրք հարձակումներու համար առեւանգուեցան, տղաներ գերիսացան ու խաւով թափու ընդունելու հարկադրուեցան եւ բոլոր այս բաներ կատարուեցան ամբողջ Թուրքիոյ կայսրութեան մէջ՝ Հայերը բնաջինջ ընելու համար կազմուած Երազի մը համաձայն:

Կարողնալ Պարս երկրորդեց այս որոշումը, աւելի ևս շնորհելով այն կէտին կարեւորութեան վրայ թէ հարկ է գիտել աշխարհի բոլոր չէզոք պետութեանց որպէսզի թուրք և գերման ժողովուրդներուն վրայ բարոյական ճնշում բանեցնեն:

Օրսփորդի հայկական սրահին այժ տալով յարեց թէ անկարելի էր այսպիսի անօրինակ դարհուրանքի վայրկեանի մէջ հրապարակաւ չարտայայտել իրենց անէծքը ու նշովքը այնպիսի տարաքններու դէմ որ ոչ միայն յանցանքը գործող աղ-գերը կաղտեղեն, այլ նաև մարդկութեան ամբողջ պատմութիւնը: Երբ իւր ունկնդիրներէն որ չմոռնան երկու իրողութիւններ, որոնք թէև ամբողջովին ներկայիս չեն պատկա-նիր այլ և անցեալին, և որոնք Անգլիացիներուն առանձնապէս պատաս-խանատուութիւն և մասնաւոր պարտք մը կը վերագրեն. Պէտք է յիշէք այն հոշակաւոր բառերը. «Մենք մեր դրամը սխալ ձեռք վրայ գրաւ դրինք»: (Երեւելիք, յոնցէք): Այս բառերը կը բովանդակեն քաղաքա-կանութեան երկար պատմութիւն մը: Եթէ Անգլիացիները թուրքիոյ խարխուլ և փչելու մօտ եղող պետութիւնը յամարացունէին (ծախիւր) քաղաքականութեան պահանջմանց սխալ ըմբռնումով, եթէ Ռուսիոյ առջև թուրք շարունակեցինք երբ այդ պետութիւնը թուրքիոյ քրիստոնեայ բնակիչները ազատելու համար ստանձնած գերը կատարելու պատրաստ էր, Եւրոպիոյ հարաւարեւելքի պատմութեան բոլոր ընթացքը շատ տարբեր պիտի կըր-նար ըլլալ:

Գլխաւոր որոշումը մեծարոյ լօքս Մէյօրի կողմէ ժողովին ներկայաց-ւելով, բոլորովին միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ որով վրայ բուռն ծա-փահարութիւններ եղան:

(Եւրոպական)

Կ. ՅԱԿՈԲԱՆ

ԲԱՂԷՇԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՈՏՈՐԱԾԻ

II

Հայերի վերջին դարունը բացել էր արդէն...

Ա. Վասմեանին՝ մի խումբ միտաւոր անհիւաններով չրկապատած՝ Վանէն Բաղէշ փոխադրեցին ու բանտարկեցին:

Թիւրք ամբոխի մէջ չընկնելու էին տա-րածում, թէ Վասմեանը Վանի ապստամբ ժողովրդի պետն է և կառավարութիւնը նրան բերել է Բաղէշ կախելու համար: Իսկ նախագահուը, ինչպէս յիշած եմ, խորամանկ ու նարպիկ մէկը լինելով՝ զէ-պի Վասմեանը աւելի յարգանքով վերա-բերեց և տեղացի հայ ժողովրդի մէջ կատարեց շարունակելու համար, իրր Ե-րուշիմի թոյլ աւելց. Արմենակ Ոսի-կեանին (Սաթ) տեսնելու Վասմեանին հետ և խոստացաւ նրան, որ Վասմեանին առանց մի վտանգի Պոլսի պիտի հասցնէ:

Նախագահուի այդ բոլոր հաւատար-ները խաբուսիկ յայտել էին: Երբ քանի որ յետոյ Վասմեանին ճանապարհ գցեցին, իբրև թէ Պոլսի կը գրկեն. իսկ նրա հետ գնացող ոստիկանները Սղերդի ճանապարհ-ին Պոնտոսի կամուրջին վրայ սպանեցին մեր անմահ գործչին ու գիտկը գետը ձգեցին:

Վանի ինքնապաշտպանութեան կոխը հայերի համար յաջող ելք ունեցաւ: Երբ յաջողութեամբ բանակն ու հայ քաղաքի կա-մաւորները Վան ու Մանազկերտ կը մտ-նէին, քիւրտ ու թիւրք խուժանը սար-սափած ետ կը քաշէր զէպի Բաղէշ, իր հետ բերելով հարկւր հազարաւոր ժող-վուրդ, ապրանք և հայերից կողոպտած ա-ւարը:

Բաղէշի չրկանը դեռ չէր կոտորած, բայց արդէն սկսեցին: Կառավարութեան հրամանն էր՝ նախաձեռն տեղերի հայերին կոտորել, առանց խնայելու ոչ սեռի և ոչ հասակի: Եւ այդ հարկւր հազարաւոր դաշինները, Քէտ-Հիւսէին փաշայի առաջ-նորդութեամբ, մի քանի օրուայ ընթացքին անապատի վերածեցին Ախլաթի, Ռաւա-յի և Գիւզալդարայի հայկական 40է աւելի շէն գիւղերը: Նորոգեցին ոչ մարդ, ոչ ա-նասուն և ոչ ապրանք:

Գիւզալդարայի անկարելի էր, որովհե-տե կառավարութիւնը դեռ մի քանի ա-միս առաջ ծեծի ու սպանալիքի տակ հա-ւաքեց գիւղերում եղած հատ ու կոտոր զէն-քերը, նոյնպէս հաւաքած ու զինուոր անուն տակ հեռացուցած էր բոլոր տղամարդ-կանց: Քրդական խուժանն արդէն այնքան խիտ չղթայ էր կազմած, որ շարժուլ ան-կարելի էր և գիւզալդարայի անօգուտ: Գաղափար կազմելու համար խուժանի այդ քանակի մասին, պէտք է նկատի առնել Վանի և Բաղէշի բոլոր ժողովրդականու-թիւնը:

Ինչպէս գրեցի վերեւ, գիւզալդարայի անկարելի էր, բայց միևնոյն ժամանակ Ե-րան անհատական գիւզալդարայիներ, յի-շելու արժանի են Ախլաթի Դամրամ գիւղի մի տանեակ հրաձիգ գիւղացիները, որոնք նոյն գիւղացի Մուշեղի ղեկավա-րութեամբ 20 օր Նէմրուք սարի վրայ անհամար խուժանին դէմ կռուել յետոյ ճիւղեցին քրդական չղթան ու 50է աւելի անգէն գիւղացիների հետ հասան առա-կան բանակը:

Ախլաթն ու Գիւզալդարան անապատի վերածելուց յետոյ կը թաքնուէր քաղա-քը իր չրկապատի մէկ քանի կոտոր հայ-կական գիւղերով:

Ու դեռ հայերի զինից չէին պակսեր նախագահուի խաբուսիկ հաւատարմութեան: Նա առնէր որ կը կանչէր տեղացի հարուստ հայերին ու հոգևոր առաջնորդին յայտնե-լու թէ իրենց քաղաքացիների համար վը-տանգ չկայ, իսկ Ախլաթի և Գիւզալդա-րայի ժամանաւոր չարքը իրենց Գան-կախ ու պատճառներով է յառաջ եկած, և ինքը նախագահուը պատրաստ է իր կեանքը զոհելու քաղաքի և հաւատարմի և հայերի համար:

Մոյշիսի վերջին արեւը, երբ ողջ ու-նակը և հայ կամաւորները Ք. Ի և Հ. Ի ղեկավարութեամբ Վանի լիկ երկու ափով կը յառաջանային զէպի Բաղէշ քաղաքը, տեղացի թիւրք ժողովրդի մէջ տեղեւե-ցաւ մի տարրեր: միայն Նրանք տեսնելով վանեցի թիւրք ժողովրդի վախճանը, այն եղբայրացութեան էին եկել, որ հայերի հետ պէտք է համերաշխ լինել և փոխհոգութիւն ցոյց տալ: Նրանք ղեկեցին տեղացի հայե-րին և պայման սահմանեցին, որ թիւրք կառավարութեան ժամանակ իրենք պաշտ-պանեն հայերին, իսկ ուսմանի տիրելուց յետոյ փոխադարձաբար հայերէն պաշտ-պանեն:

Իսկ նախագահուը կամ կառավարու-թիւնը գիտէին իրենց արածը, նրանք գիւ-տէին սխառեմատիկութիւն ունեւելու կոտորել հայերին, որ ոչ մէկը չկրնար արգելք հա-ղթանալ:

Հայկական թաղերում բոլոր բարձր շէն-քերը գրաւեցան կառավարութեան կող-մից ու հիւանդանոց անունով գործերով լցեցին:

Այդ բոլորը կը տանէր տեղացի հայ ժողովուրդը և կը զգար, որ իր վախճանը մտանցել է արդէն: Արմենակ Օսիկեանը իր չրկապատի թոյլ կազմով նոյնպէս յոյս ունէր թէ պիտի կրնայ զայիք արհաւիր-քին գիւզալդար և կոխը շարունակել, մինչ-չև ուսմանի և հայ կամաւորների հա-տնելը:

Կառավարութեան և հայերի միջևեղ անորմաւորութիւն կը տիրէր: Դեռ յայտնի չեղաւ, թէ ե՞րբ պիտի գան ազատիւնե-րը...

Յունիսի 12ին, ուրբաթ օրը, Սղերդի ճանապարհով յանկարծակի Բաղէշ մտան երկու հայաշինջ գաղանկեաններ՝ Ճէւաթ ու Խալիս պէյերը, 15.000 զօրքով, թնդա-նօթով ու զնգացիներով: Նրանք Ճուլա-մերկի կուրի մեր քաղաքի Ա. Ի կամա-ւորների բանակի առջևից նախաձեռնով, մտեր էին Սղերդի գաւառը, կոտորել էին այնտեղի հայերին և ապա Բաղէշ կուգա-յին: Զօրքը քաղաքից անցաւ խիտ ճը-կողութեան ներքե և քաղաքէն 3 վերստ հեռու Փափլէն հայ գիւղը հանդիստ առաւ:

Թէև մեծ թուով զօրքի մուտքը, Ճէւաթ-թի ու Խալիսի երևան գալը, փոխեց հա-յերի դրութիւնը և կատկածի զօրեղ առիթ-ներ արթնցուց, բայց անթիւ զօրքի խիտ հսկողութեան ներքե քաղաքից դուրս հա-նելը և երկու օրուայ անշարժութիւնը, քիչ ապահովութիւն ներշնչեցին:

Յունիսի 15ին, երկուշաբթի օրը, առա-ւօտեան, խումբ մը ոստիկաններ այնա-տանքի ժամանակ ձերբակալեցին Արմենակ Օսիկեանին, որ զինուորական հիւանդա-նոցի մէջ վիրաբուսական գործողութիւն կը կատարէր: Յետոյ ձերբակալեցին նրա ընկերներին և մի քանի վաճառականների, թուով 30 հոգու: Նոյն երեկոյ բաց թողու-ցին վաճառականներին և պատերազմին, թէ կառավարութիւն գրամի պէտք ունի, 6000 ոսկի (60.000 աուրի) պէտք է վճարեն:

Յունիսի 16ին գեո արեւ չծագած՝ Օսի-կեանին իր երկու ընկերի հետ միտա-ստիկաններով չրկապատած Փափլէն

գիւղը տարին, այնտեղ կազմուող պատե-րազմական առեւանդին ներկայացնելու հաղ-մար: Այն օր ուրիշ ոչինչ չպատահեցաւ: Իսկ հոգևոր առաջնորդ Սուրէն վարդ. կալեմեանը նախագահուի խօսքերն էր կրկնում ժողովրդին թէ՛ ձեզ համար վը-տանգ չկայ, նրանք յեղափոխականներ են և Վանի ապստամբութեան ու Վասմեա-նի հետ յարաբերութիւն և կապ ունեցա-մին պատճառով են բանտարկուել:

Յունիսի 17ին կուր-Մէյդանի հրապա-րակի վրայ կախեց Արմենակ Օսիկեանը. նրա ընկերները, նաև Ուրտանի գիւղացի Փալապիկ կարապետ ու միւս ընկերները, թուով 20է աւելի, գիւղը քաղաքից հե-ղան: Քաղաքը զինուորական չղթայի տակ առնեց և յարմար տեղեր թնգանութեան էին տեղադրուած: Հայերին արգելած էր իրենց թաղերից դուրս գալ: Սղերդի կամք ունեցող յեղափոխական վետերանի ան-չնչացած մարմինը կը ձօնէր օդին մէջ՝ ի տես մոլեռանգ ու արիւնաբոս մահմեդա-կան ամբոխին: Քիչ յետոյ, Կէս օրից ա-ռաջ սկսեց ստրատիւի հրացանակաւ-թիւն. թիւրք զօրքերը լեռների իրենց բռա-նած գիւղերէն կը կրակէին առանց նպա-տակի: Իսկ ոստիկանութիւնը մեծ թուով հայ թաղերը մտած՝ ժողովուրդին կը հա-ւաքէր ու կուզարկէր նախապէս որոշած տեղերը: Կարգ մը հայ անհատներ ինքնա-պաշտպանութեան դիմեցին ու մէկ-երկու օր զինազրկուց յետոյ կամ յոյս կորած ինքնասպան եղան և կամ թէ տներէ մէջ վառեցան: Հատկաւ թիւրքերի ձեռքը չընկնելու և նրանց վայրագութիւններէն չհանդիպելու համար պատրաստել էին թոյն և իբրև փրկիչ դեղ ընտանիքով ու զրացիներով կը խմէին: Ու տեսնելու էր, թէ ինչպէս լուրէն համած ձուկերի նման գետինն թափած հայերը մանր ու խոշոր կը թափկուէին ու դեռ հանգիստ մօշ-չէին գտնել: Փափուր իրենց տները վա-ռեցին ու մէջը մտցին: Եւ քանի որ գի-րենք բարձր տեղերից վար ձգեցին, որ-պէսզի մահը չուսող գայ և իրենց հեռա-ցնէ այդ մարդկային գոգոցից:

Հայերի թաղերը արդէն սպանդանոց էին դարձած, իսկ ողջ մնացողներին կա-ռավարութիւնը բանտարկելուց յետոյ, ու-նեցած բոլոր գոյքերն ալ հաւաքեց և թա-ղերի մէջ յարմար տներում կեդրոնացուց:

Յունիսի 18ի և 19ի գիւղերները բան-տարկուած տղամարդկանց տարան քաղաքի մօտիկ ձորերը, կոտորեցին ու նախապէս պատրաստած խաւների մէջ լցուցին: Կոտորուած էին համապարկով, օրախոյրեղ անելով և վառելով:

Յունիսի 20ին, շաբաթ օր, Ճէւաթ պէյ իր կապալ թաղերով (բատալիս) մէկ-տեղ գէպի Մուշ գնաց հոն ալ սպանդ սարքելու:

Յունիսի 21ի կիրակի, հրապարակ բերե-ցին՝ երեք տեղով հաւաքած հայ ընտա-նիքներն ու երեխաները և նոյն օրը ընտ-րութիւն կատարելուց յետոյ, մնացած ան-պէտք համարւածներին քշեցին Սղերդի գիւղ վրայ և քաղաքէն 4-5 վերստ հեռացը-նելով կոտորեցին ու փռեցին լեռներից:

Կոտորեցին Բաղէշի ամբողջ հայերին, կը թաք միայն մի քանորդ մասը Ղուլ-թիկ և Փարխանջ հայ գիւղերով մէկ-տեղ: Կառավարութիւնը նրանց դեռ չէր կոտորած, արհեստաւորներն ու բանաւոր-ներն էին զոր կաշխատեցնէին իրենց պէտ-քերի համար: Ու կառավարութիւնը միշտ նրանց կատէր, թէ ձեզ վտանգ չկայ, գուք հաւատարմի ծառայողներ էք, բայց միև-նոյն ժամանակ խիտ հսկողութեան էին ենթարկւած անոնք:

Երբ յունիսի վերջերին առաւ բանակը մեր կամաւորների միացած ոյժին հետ մէկտեղ կը պաշարէին քաղաքը և թիւրք կառավարութիւնը կը պատրաստէր նա-հանջելու, նախ քան նախաձեռնը կոտորե-

ցին Ղուլթիկ ու Փարխանդ գիւղերի հայ ժողովրդին ևս, իսկ արհեստագործներին ու բանւորներին բնացուցած զրկեցին Սղերդի կողմը և այնտեղ կոտորեցին: Իրենց ալ բռնեցին սուղ լինելով, վառեցին հայ թաղերում այն տները, որտեղ հայերի՝ ապրանքներն էին կեդրոնացած, ու փախան: Փախաքի մէջ մնացել էին միմիայն արհեստագործներն ու բանւորներն այն ընտանիքները, որ կառավարութիւնը նախապէս չէր կոտորած և վերջերս ալ, ինչպէս յայտնեցինք, ժամանակ շունեցաւ կոտորելու: Նրանք, իրենց տունների պատուհանները նստած անհամբեր կը ապաստէին ազատութեան բռնակին, բայց... ուստի բանակն ու կամաւորական խմբեր ետ քաշուցան շուտով:

Մարեցան վերջին յայտերն ալ և մնացող հայ բեկորները կրկին պաշարեցան բարբարոս հորդանքով:

Վաղարշակ Օթիկեան (Հորիզոն)

ՀԱՅԵՐԻ ԿՈՏՈՐԱՄԵՆԵՐԻՆ ԱՌԹՈՎ

Վաղարշակեան կը հեռագրեն նոյնք. 4ին.

Պատասխանելով Միացեալ Նահանգների կ.պոլսի գեապան Տիար Մօր. կընթառի Հայերին ի նպաստ ըրած ստիպողական կոչին, նիւ Եօրքի մէջ կազմուած է կոմիտէ մը, բաղկացած ամենապատուաւոր կերպով ճանչցուած Ամերիկացիներէ, ինչպէս Տիար. ներ Չարլս Բ. Կրանդ, Սամուէլ Է. Տիւթըն, Օսկար Սթրոս և այլն, որի նպատակն է այս գծադր. ցեղի վերայ գործուած բարբարոսութիւնները ծանօթացնել և Հայերին օգնութեան հասնելու համար դրամ հաւաքել:

Այս կոմիտէն զանազան կողմերէ իր ստացած թղթակցութիւններով տեղեկագիր մը հրատարակեց նորերու Տեղեկագիրը կը հաստատէ որ ամիսներէ ի վեր հայ ժողովուրդին հանդէպ ձեռք առնուած միջոցները անոր սխտեմական բնաջնջումի ծրագրին գործադրութիւններն են. բոլոր պատմութիւնները կը համաձայնին ապացուցանելու այն անշուք բռնաբարութիւնները որոնց ենթարկուած են Հայերը:

Միևիդեա բոլոր երիտասարդները կոչուած էին զբօշակի ներքե, տարիքոտները դաւերի և զաղտնի զէնքեր պահելու պատրուակին տակ իրենց տունէն տարուած և մեռցուած են դաշտին մէջ, կիները իրենց փոքրիկ զաւակների հետ վախճուած են իրենց բնակարաններէն և քաշքուած փողոցներին մէջ, ցերեկ և գիշեր, բոլորովին կարօտ վիճակի մը մէջ, յետոյ թիւրքերի հետ բռնի ամուսնացնելու կամ կոտորելու համար:

Այս սարսափելի տեսարանների վկայներէ մին ամենապէս պատասխանատու կը բռնէ Գերմանները, ոչ թէ, կըսէ, անոր համար որ Գերմանները ուղղակի կերպով հրամայած են այս ընդհանուր կոտորածը,

այլ որովհետև անոնք լռիկ հաւանութեամբ մը համաձայնած են: Միացեալ-Նահանգների մէջ այսպիսի կարծիք մը չպիտի տիրէր նախքան կոմիտէի ստեղծութիւնը: Եւ իրենց թէ մտահոգ լինելու ոչինչ չկայ, և թէ ոչ մէկ չարք տեղի չէ ունեցած: Եւտոյ Պէրլինի «Տէօյ թափէս Չայ» թուակն լրագրի մէջ հրատարակուած կոմիտէի ըրկնթովի այն յօդուածը որ կը յայտարարէր թէ Հայերի հանդէպ թիւրքերի կողմէ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած լինելը թէև շատ ճշմարիտ է, բայց ատենք իրենց անհրաժեշտութեամբ արդարանալի են և թէ գերման կայսրութեան, ինչպէս և բոլոր գերման յաւակաւորների պարտքն է իրենց օգնանքի դաշնակցի կողքին կանգնել, առանց ընդունելու ոչ մէկ քննադատութիւն անոր գէմ:

ՎԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱՀԱՆԴԱՊԵՏԸ

Կովկասեան զօրաբանակի զլիւսւոր հրամանատարի հրամանով վանի ժամանակաւոր կառավարիչ նշանակուած է պետական երկրապահութեան 47րդ բրիգադի (վաշտ) շտաբի (սպայակոյտ) պետ փոխգնդապետ Ալֆրէտ Խոսիֆովիչ Տէրմէն, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ուղղած իր դրութեան մէջ իմացընելով իր նոր պաշտօնը, վեհափառ օրհնութիւնը խնդրած և միանգամայն յայտնած է որ իր կառավարելիք շրջանի մէջ աւաղակութիւններին և աւարառութիւններին վերջ տրուելու համար՝ վանցի Հայերէն կամաւորական խումբ մը կազմած է ինք, որին պետ նաչալնիկ) նշանակած է վանցի Արմենակ Եկարեանը:

«ԱՉԳԱՅԻՆ ԵԱՀԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՐՍԷՅԷԼԻ ԵԱՀԵՐՈՒ ՈՂՈՎԷՆ

Մարտի, 8 նոյ. 1915

Տիար խմբագրապետ Արմէնիսի.

«Ազգային Շահերու Պաշտպանութեան» գոմիթէն պատիւ ունի հրատարակութեան տալու, ձեր պատուական թերթին միջոցաւ, Գ. ցանկը իր հանգանակութեան, իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելով այն յարգելի նուիրատուներուն, որոնք արդէն մասնակցած ըլլալով հանգերձ առաջին ցանկերուն, ոչ միայն յօժարակամ կրկին անգամ աւելի կարեւոր դուժարներ ստորագրեցին, այլ և անոնցմէ ոմանք նոյն իսկ թելադրեցին և քաջալերեցին յանձնաժողովս այն երբորդ ցանկը բանալու:

Ազգային մեծագոյն աղէտին արտադրած անհուն պէտքերուն առջին, ամէն հայ սրտին խորէն պէտք է

զգայ թէ պարտաւոր է եղբայրական օգնութեան ձեռք մը կարկանդակ գծադրութեան մէջ գտնուող իր ազգակիցներուն, մանաւանդ ա. նոնք որ ազատ ու ազատօք երկիրներու մէջ կը գտնուին ու ամէն շարքէ հեռու են: Կոչում կընենք ուրեմն իրենց առատաբարութեան և կը խնդրենք որ փութացնեն իրենց նուէրները մեր Տիար Գանձապետին բացած Գ. ցանկին համար:

Ի դիմաց Եանձնաժողովոյ
Առնմապետ
Յովհ. ՍԱՀԱԹԵԱՆ
Հասցէ Գանձապետին
Արտաշէս ԿԻԻԼՊԷԿԵԱՆ
40, rue St.-Jacques

Ազգային հիմնադրամի հանգանակութեան ԵՐՐՈՐԴ ԵԱՀԵ

Տեսքը՝	Ֆր.
Միջրան թէքէտան	500
Սամաթ-ճեան եղբարք	300
Սարգիս Կիւմշեան	500
Ոմ.ն.	300
Յակոբ Տօնիկեան	300
Յովհաննէս Պալմանեան	200
Ոմ.ն. Յ. Չ.	100
Գառնիկ Աստուածատուր	100
Կարապետ Սրապեան	100
Գ. Սողոմոնեան	50
Ա. ի. Տիկին Թիւրապեան	100
Մկրտիչ Տէր Ամանասեան (առ ի երախտապիտուծին Պողոս քաշալի արդիւնաւոր գործունէութեան)	100
Ոմ.ն. Յ. Ս.	200
Ոմ.ն. Գ. Յ.	20
Կարապետ Սիւլեան	20
Յարութիւն Գրիգորեան (կամաւոր գաղղ. բանակի)	5
Ոմ.ն. Մ. Տ. Մ.	50
Soncino	50
Տիկին Գայեթաննեան	20
Ոմ.ն. Հրեայ	10
Jacques Arochas	10
Տիկին Մուրատեան	50
Ա. Գալիկեան (կամաւոր ի ձեպ-լա)	5
Մկրտիչ Տէր Սարգիսեան (Ի Բանդոնգ)	15
Գ. Հայրումեանց	200
Փ. Գ. Ա. եղբարք Պոլոտեան (Ալ. Ժէրի)	50
Մ. Միմասեան	50
	3.405

Նախորդ երկու ցանկերու համագումարը (Տեսնել Արմ. Լ. 52) 2.820

Ֆր. 6.225

Մարտի, 8 նոյ. 1915

Արտաշէս Ա. ԿԻԻԼՊԷԿԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Ն

Մարտի, 6 նոյ. 1915

Տիար խմբագրապետ Արմէնիսի.

Ձեր պատուական թերթին վերջին թուոյն մէջ հրատարակեալ իրենց մէկ նամակով տեղւոյս Մատրան Պատ. Հոգաբարձութեան Ատե. նապետ և Ատենադպիր Տեսաք Յ. Սահաթեան և Յ. Չէչեան, իբրև հեղինակները Եւրոպայի Առաջնորդ Գեր. Գեորգ Արքեպիսկոպոսին դըր.

ուած սա յայտարարութեան թէ «Ընդհ. ժողովոյ Ատենապետն ևս հաստատած է Մարտիկոյ-Քահանային մէկ նոր ծանր յանցանքը», զարմանք կը յայտնեն թէ ինչու հերքած եմ սոյն յայտարարութիւնը՝ ըսելով «Երբէք չեմ հաստատած այդ ամբաստանութիւնը»:

Այս իշխալ Տեսաք իրենց նամակին մէջ բառերուն վրայ փշիկ մը խաղաղէ ետքը, վերջապէս կը բարեհաճին հասկնայ իմ հերքման իմաստը, թէ խնդիրը ամբաստանութեան գոյութեան վրայ չէ այլ անոր ազատացման, թէ ամբաստանութիւնը չէ հաստատուած ըսելը կը նշանակէ ապացոյցով չէ հաստատուած, յանցանքը չէ հաստատուած:

Երբաւի նամակագիր Տեսաք հետ և ընկերակցութեամբ Տէր Հօր գացած ենք վախճանեալ խաչիկ փիշիկեանի բնակած պանդոկը ու պանդոկապետ (նախ քան ինչ լսած ենք իր յայտարարութիւնը զոր հոն ներկայ Տէր Հայրն ալ ժխտած է իր կողմէ ու ասոր վրայ ամէնքնիս պանդոկէն մեկնած ենք: Ահա այս է որ իշխալ Տեսաք կանուանեն իմ կողմանէ յանցանքին հաստատումը:

Ինչ համար ասանկ փափուկ խընդրոյ մը մէջ կարելի չէր որոշ համոզում մը գոյացնել ու առ ի չդոյէ շօշափելի փաստի մը սեւ պաշտօնական հանգամանք ունեցող վճիռ մը արձակել խղճի մտք ի նպաստ կամ ընդդէմ երկու կողմերէ միոյն, ու ամեն պարագայի մէջ անպատճառ Տէր Հօր յանցապարտութիւնը հաստատած նկատել:

Նամակագիր Տեսաք կընեն թէ պանդոկէն ելլելուս՝ Տէր Հօր յանցապարտութեան հաւանականութիւն տեսած եմ. ու այս յայտարարութեան ոյժը աւելցնելու համար կաւելցնեն հարիւրին հարիւր երեակալական համեմատութիւն մըն ալ:

Նոյն իսկ այդ պարագային միթէ՞ յիշեալ Տեսաք չեն գիտեր որ յանցանքի հաւանականութիւն տեսնել երբէք չնշանակիր յանցանքը հաստատել. իրենք չէին կրնար գրել Առաջնորդ Սրբազան Հօր թէ ես ևս հաստատած եմ յանցանքը:

Անշուշտ իմ կողմանէ հերքումի մը առջին չպիտի գտնէին զիրենք եթէ իրենց Տեղեկագիրը Սրբազան Առաջնորդ Հօր չըրկած, իմ այսինքն Ընդհ. ժողովոյ անարժան Ատենապետին մէջ մը զաղափարն առած ըլլալին ասանկ ծանր խնդրոյ մը մէջ, մանաւանդ որ իմ անուն ալ ի մէջ բերած են. այդպէսով սխալը ժամանակին ճշգրտած պիտի ըլլար. բայց դատապարտող տեղեկագիր մը հասցնելու իրենց տնտապարանքին մէջ հաւանականաբար խորհած չեն այս տեսակ բաներու:

Կը խնդրեմ, Տիար խմբագրապետ, հաճիք հրատարակել իմ սոյն բացատրութիւնները, որոնք՝ այժմէն կրնան վերջին պիտի ըլլան ի մասին իմ հերքմանը, Ձեր սիւնակներուն:

հիւրընկալութիւնը չարաչար չգործածելու համար: Ներկայս չաւարտած, աւելորդ է յայտարարել որ խղճիս գոհացումի համար է միայն որ իմ հերքման գիրը և վերի բացատրութիւնները տուած եմ և ոչ թէ հրաժարեալ հովուին պաշտպան կանգնելու նպատակաւ: Ինչ որ ինձ չվերաբերիր, մանաւանդ որ եւրոպիոյ Առաջնորդ Գերապետի Գէորգ Սրբազան Արքեպիսկոպոսը յարմար գտած է տեղւոյս հրաժարեալ հովուին խնդիրը նոր քննութեան մը ենթարկել:

Հաճեցէք ընդունիլ, Տիար խմբագրապետ, իմ շնորհ յարգանաց անկեղծ հաւատարմութիւնը:

Առնչապետ Բնդ. Ժողովոյն Մարտի 10-ի ՄԻՀՐԱՆ ԹԵՔԵՍԱՆ

ԹԻՒՐԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ.պոլսի գերմանական դեսպան Յոն վազէնհայմ մեռեր է հոկտ. 25ին:

Կոմս վոյթ Մէթէրնիխ, Լոնտոնի գերմանական նախկին դեսպանը, Կ. Պոլսի դեսպան նշանակուել է:

— Հոսմի «Գոտիէրէ տէլլա Սէրա» լրագրի Ալեքսանդրիայի թղթակիցը կիմացնէ թէ Թիւրքական Երեսփոխանական ժողովի նախկին նախագահ և այժմ ծերակուտական Ահմէտ Բիշապէ Ծերակուտին ներկայացուց յիշատակագիր մը որ կը պարունակէ հետեւեալ հարցերը:

Ինչու համար կառավարութիւնը Տարաւանկի զօրաբանակների կացութեան մասին ճշմարտութիւնը կը ծածկէ:

Ինչու համար կառավարութիւնը գինւորական աղէտները և գրաւական սպառումը կը ծածկէ:

Ինչու համար կառավարութիւնը կը թողնարէ Հայերի կոտորածը:

Ահմէտ Բիշապէ ըսած է նաև իր յիշատակագրի մէջ:

« Ինչու համար մենք գաշնակցութիւն մը կնքեցինք առանց կշռելու անոր շահերն ու վտանգները: Ինչ պիտի չափէք այս պատերազմէն ուր 400.000 մարդ կը կորսնցնենք կամ բաւական կառավարութիւնը որ ազգը արպիտի անպաշտպանելի դէպքի մը մէջ ձգեց: »

Այդ յիշատակագրի հրատարակելուն վրայ, ներքին գործերի նախարար Թալէաթ պէյ ձերբակալել տուաւ Ահմէտ Բիշապէին, որ սակայն արձակուեցաւ գահաժառանգ իշխանի հրամանով:

Նոյնպէս 52 երեսփոխանների ձերբակալումը արդուած է եղեր, բայց ի վերջոյ յետաձգուել է:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խոստովան նաւատորմից մի քանի անգամ ուժեղացնելով Պալիարիսին Սե ծովի վրայ ունեցած վտանգ և Պարկազ նաւահանգիստները, մեծ

Քաաներ պատճառելով այդ տեղերը գտնուած զօրանոցներին և վարչական շէնքերին:

— Դեռ անորոշ վիճակի մը մէջ է թէ Ռուսական Ֆէրտինան թագաւորն ու Պրաթիանսի վարչութիւնը վերջապէս ո՞ր կողմին պիտի յարին: Թէ և ժողովրդին մեծամասնութիւնը Պարսէլի մէջ ահագին ցոյց մ'ընելով պահանջեց որ Ռուսական միանայ գաշնակիցներին հետ կռուելու համար Աւստրիականների և իր արբանեակների դէմ:

— Գոտիէրէի նախարարութեան Տ. Ջախիս երբ փորձով տեսաւ թէ Երեսփոխանական ժողովի մեծամասնութիւնը, որին պետ կը հանդիսանայ Տ. վազէնհայմ, իրեն վստահութեան քուէ չտար: Հրաժարեցաւ կոտորածի թագաւորը նախարարապետ նշանակեց Տ. Սքուլիտիսը որ մեծ հեղինակութիւն ունեցող անձ մը չէ և հաւանական է որ չպիտի յաջողի երեսփոխանութեան մեծամասնութիւնը իր կողմը շահել: Կը կասկածուի որ թագաւորը երկրորդ անգամ լինելով լուծէ Երեսփոխանական ժողովը:

— Սերպերն իրենց երկրի հիւսիսային մասին մէջ անկարող են գիւժողիւր աւստրիականների և պուլկարների երկկողմանի արշաւանքին: Արդէն Գերմանիան Դանուբի վրայով և Պուլկարի միջոցով սկսած է ռազմամիջոց հասցնել Թիւրքիան: Բայց գաշնակիցների զօրքերը Սերպերին օգնութեան հասան հարաւակողմը Սարանիկէն ուր Պուլկարները մեծ կորուստների են: Թարկուելով յաղթուած կը նահանջեն: Դաշնակիցները կամաց կամաց բայց հետզհետէ կը յառաջանան միշտ գէպի հիւսիս:

— Անգլիայի Ճօրճ թագաւորը որ Ֆրանսա եկած էր, անգլիական զօրքերը հանդիսաւոր կերպով աչքե անցուցած տեսնէ մի քանի հազար զօրքերին ի պատիւ թագաւորին ըրած համակրական ցոյցերի միտք: Բան ազդակէն թագաւորին նստած ձին վախցած ծառացաւ ետեի ոտքերին վրայ և թէ և թագաւորը զուպեց ձին, բայց գետինը ցեխին պատճառով շատ սահուն գարձած լինելով երբ ձին կրկին ծառացաւ, ինկաւ կողին վրայ: Թագաւորը վերանստեցաւ ձիին այդ անկումէն: Բայց հիմա որ Լոնտոն վերադարձած է, վերջին լուրերէն կիմացուի որ առողջացել է:

— Ֆրանսայի զինուորական ընդհանուր հրամանատար զօրավար Ժո. Ֆրէր Լոնտոն գնաց և երկարորէն խորհրդակցեցաւ Անգլիայի պատերազմական նախարարին և այլ կառավարող անձնավորութիւնների, ինչպէս և Ճօրճ թագաւորին հետ: Կըսուի թէ Պալատիան պատերազմին նկատմամբ համընթաց գործողութիւնների ծրարները կազմեցին:

— Անգլիայի պատերազմական նախարար Լորա Գիշնէր որ Արևելքի գործերին շատ լուս հմուտ է, փարիզ

եկաւ ուր վարչապետ և արտաքին գործերի նախարար Տ. Պրիանի, պատերազմական նախարար զօրավար Կալէնէի և ուրիշ կարեւոր անձ. նաւորութիւնների հետ խորհրդակցութիւններէ յետոյ կերթայ անձամբ աչքէ անցունել Սարանիկի ճանրով Սերպիայի օգնութեան զրկուած անգլիական զօրաբանակի վիճակն ու պէտքերը:

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լէօ. ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՏԻ ՎԱՆԵՐԱԳՐԵՐԸ: Հրատարակութիւն Ազգային Բիւրոյի, Թիֆլիս. Տպարան Ն. Աղանեանի. 1915. Գին 1 ռուբլի: Ստանալու համար գիւմել Թիֆլիս Ազգային Բիւրոյին:

(Հայկական հարցը աւելի մանրամասնօրէն ծանօթացունելու համար ընդհանրութեան, Թիֆլիսի Ազգային Բիւրոն հրատարակել տուած է Լէօի տոյն աշխատութիւնը որ կը պարունակէ Հայկական խնդրին վերաբերեալ շատ մը տեղեկագրութիւններ և դաշնագիրներ: Հայկական խնդրով հետաքրքրողների համար կարեւոր է այս գրքի ընթերցումը իւրեւ մէկ ամենակարեւոր և եղբրական հատուածը մեր նորագոյն պատմութեան):

Հ. Սիւլէն Երեսման. ԿԱՑԻԱՆԵՐ. « Ռազմավէպ », « Գեղունի », պարբերական թերթերէն արտատպուած: Տպր. Ս. Ղազար, վենետիկ. Ութածայ 344 երեսներէ բաղկացած այս գրքի գինն է 1 ֆր. վենետիկի մէջ, կարելի է ստանալ նաև Արմենիայի գրառենկէն Մարտիլի մէջ 1 ֆր. և 40 սանդիմով, վերադրելով վենետիկէն Մարտիլ փոստի ծախքը: Իսկ Մարտիլէն գուրու գրկուած պաշտպանին 1 ֆր. և 80 սանդիմով:

(Կապլանները կը պարունակեն 34 վիպակներ, Հ. Ս. Երեսմանի բանաստեղծական հրապարիչ ոճով գրուած, իր հայրենասիրական տաք շնչով ոգևորուած, և մեծ մասամբ իրական կեանքէ առնուած գէպքերով նկարագրուած: Մերժուած վանցիս որով կը սկսի այդ վիպակների շարքը, կը ներկայացնէ իրաւատ և ուրախ կեանք մը վարող հարստների քար անտարբերութիւնը խեղճ ու թափառական Հայաստանցիին հանդէպ կամ տնոնց ողորմելու գժուձ կերպը: Իսկ վերջին վիպակը, Գրագետը, կարծես թէ իրական գիծեր կը ներկայացնէ հանգուցեալ անւանի գրողէն Արիփար Արիփարեանի կեանքէն: 3-ի վիպակներն ալ թէ և իրարմէ անջատ չի թիրի վերայ կը դառնան, բայց գրուած են այնպիսի գրաւիչ ոճով մը որ գիրքը կարգաւ սկսողը հետաքրքրութեամբ կը շարունակէ անընդհատ

կարգաւ մինչև վերջը: Գիրքը զարգարուած է նաև մի քանի պատկերներով):

Հ. Ս. Երեսման. ՓԱՌԱՆՁԵՐ. Մե. յուշ բերդին տեսարանը. Պատկերներ և յուշեր հայրենի անշնաւէն: Պատմական ողբերգութիւն մէկ արարուածով, վենետիկ. Տպարան Ս. Ղազար, Գին 50 սանդիմով վենետիկի մէջ, կարելի է ստանալ « Արմենիա »-ի միջոցով Մարտիլի մէջ 55 սանդիմով: Մարտիլէն գուրու 60 սանդիմով:

Կարօ Պալեան. ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ՌԱՐԱԿԱՆ ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ: Տպագր. Չ. Պէրպէրեան Գահիրէ, Գին 3 ֆր.: Ստանալու համար գիւմել հեղինակին Գահիրէ:

(354 էջերէ բաղկացած մեծագիր հատոր մ'է մաքուր տպագրութեամբ և զարդարուած արարական ճարտարապետութիւնը ներկայացնող բազմաթիւ սքանչելի նկարներով: Հետաքրքրաշարժ է այս գրքի ընթերցումը որ արարական ճարտարապետութեան վրայ խօսելով, միանգամայն կը շոյափէ Եգիպտոսի պատմութիւնը և արար տիրապետութեան ներքե անոր կրած փափախութիւնները, սկսած Մահմեդէն մինչև մեր օրերը):

ԽԱՆՈՒՑՈՒՄԷՆԵՐ

ARMENIA
ԻՏԱԼԻԵՆ ԱՐՄԵՆԻԵՐԹ

Այս Թիւրքի բաժնորդագրութեան համար շատ արագ և լինելով նպաստաւոր գտնուած ման նպատակով: Իտալիայի մէջ տարիկան բաժնորդագրման է 2 ֆր. և 50 սանդիմով, Իտալիայէն գուրու 3 ֆրանկ և 50 սանդիմով: Հասցէն է « Armenia » N° 73 Corso Regina Margherita Torino (Italia):

Իտալիայէն Armenioli հրատարակութեան ձեռնարկուած լինելով հաշմանաւոր գտնուած ման նպատակով: Իտալիայի մէջ տարիկան բաժնորդագրման է 2 ֆր. և 50 սանդիմով, Իտալիայէն գուրու 3 ֆրանկ և 50 սանդիմով: Հասցէն է « Armenia » N° 73 Corso Regina Margherita Torino (Italia):

Իտալիայէն Armenioli հրատարակութեան ձեռնարկուած լինելով հաշմանաւոր գտնուած ման նպատակով: Իտալիայի մէջ տարիկան բաժնորդագրման է 2 ֆր. և 50 սանդիմով, Իտալիայէն գուրու 3 ֆրանկ և 50 սանդիմով: Հասցէն է « Armenia » N° 73 Corso Regina Margherita Torino (Italia):

ՏԻՕՐԵ — ԽԵՐԵԿԻ
Պ. ՓԵՐՔԵՐԵՆ
ՄԱՐՏԻԼԻ
Հայերէն Տպարան. Փարիսի տպագր. Le Gérant: François CARRIÈRE. Marseille. — Imprimerie du Midi